4.

"DEBUTEN"

CATALOGUS 4

ARTISTIEK BUREAU

‘Wie het over het ‘debuut’ van een schrijver heeft, bedoelt doorgaans: diens eerste in boekvorm verschenen werk. Maar hoe zit het dan met eerder in literaire tijdschriften gepubliceerde fragmenten? Vormen die niet het eigenlijke debuut? […] Als de schrijver niet heeft kunnen wachten, en prematuur zijn kruit verschoten heeft in de schoolkrant? Is dát het eigenlijke debuut? Ontkennen heeft geen zin: gesubsidieerde bibliografieschrijvers dragen het u zwart op wit na. En daarvóór? Bestaat er zoiets als een *absoluut* debuut?’

A.F.Th. van der Heijden, *Engelenplaque* (2003)

1

Louis van Abcoude *Tien gedichten alleen.* Amsterdam: L. Heijermans, 1966. 269 x 106 mm. Geniet. (32) p. Gestencild [in een oplage van ca. 30 exemplaren]. Tweede druk. Omslag iets verbruind. € 40

¶ Schaars in eigen beheer uitgegeven poëziedebuut van de jonggestorven publicist (*Image Witte Pers Zondagsblad*) en antiquaar Louis Heijermans (1944-1967), alias Louis van Abcoude. Van 1965 tot 1967 dreef Heijermans een antiquariaat op Prinsengracht 234 te Amsterdam. Na de plotselinge dood van Heijermans zette Nol Sanders de zaak voor de duur van een jaar voort.

De eerste druk verscheen een jaar eerder in een oplage van 30 exemplaren; 'deze tweede uitgave is vrijwel gelijk aan de vorige', aldus het colofon.

Niet in de KB.

2

(Bernlef) – Om, Henk Marsman & Gregory Corso *a pulp magazine for the dead generation. poems.* Parijs: The Dead Language, (1959). 176 x 168 mm. Drie vouwbladen in omslag. Gezet uit de Garamond en de Gill en gedrukt [door Piero Heliczer] in blauw en zwart op Ecoles in een beperkte oplage. Met ingeplakt portret van Olivia de Haulleville op het eerste vouwblad. Eerste druk. Teer omslag op rug deels ingescheurd. € 420

¶ Opdracht van Bernlef in blauwe inkt op het tweede vouwblad: 'Dit was mijn engelstalige | debuut | Henk Bernlef'.

Drie dichters, drie vouwbladen: het lange gedicht 'Lemurs' van Olivia M. de Haulleville, alias Om, 'Anonymous Keukenmeidsgedichten set into English' van Henk Marsman, en 'Five Poems from the Vestal Lady' van Gregory Corso.

De vijf gedichten van Marsman, volgens het tweede vouwblad gedrukt in 1958, vormen zijn debuut. Een jaar na publicatie van dit eenmalig verschenen magazine debuteerde hij bij Querido met de dichtbundel *Kokkels* (1960), onder zijn pseudoniem J. Bernlef.

Iedere dichter leverde een autobiografie aan. Die van Marsman is een brieffragment: 'All the poems were written in the greatest amazement. I'm sorry I like eecummings. I am very busy working on the second issue of Barbarber. It looks good but oh money!'.

Vanaf 1957 maakte Piero Heliczer in New York en Parijs met behulp van afgereden letters, incomplete alfabetten en restanten papier het allermooiste drukwerk. Behalve drukker en uitgever was hij dichter ("baby-beat") en filmmaker (The Velvet Underground, Andy Warhol).

In 2014 stelde Johan Kugelberg een informatieve, geïllustreerde bibliografie van The Dead Language (Press) samen.

Exemplaar met blauw omslag, in zwart bedrukt. Er bestaan ook exemplaren met donkergroen omslag, in rood bedrukt.

Kugelberg 6. Verdant Press D-1.

3

Ruben van Gogh *Plaatsbepaling. (Een poging tot plaatsbepaling in taal, tijd en ruimte).* (Groningen: eigen beheer, 1990). 150 x 102 mm. Geniet. 44 p. Gefotokopieerd en geniet bij Lichtdruk Service BV in een oplage van 100 exemplaren. Vormgeving Chris Sloots. Eerste druk. Omslag iets verschoten. Knipseltje en ex libris Jantien A. Vos op binnenzijde omslag. **€ 65**

¶ Opdracht van de auteur in rode inkt op de titelpagina: ‘Dit | is pure | ijdelheid | van | Ruben van Gogh’.

Vijfentwintig veelal rijmende verzen, verdeeld over vijf afdelingen.

Zowel het bibliografisch dossier van Ruben van Gogh op de website van de Koninklijke Bibliotheek als de lijst van dichtbundels van Van Gogh op de website Nederlandse Poëzie Encyclopedie geeft de in eigen beheer uitgegeven dichtbundel *Wondere wereld* (1992) als debuut. Deze uitgave verscheen twee jaar eerder, in februari 1990, rond de 23e verjaardag van de dichter.

Niet in Worldcat.

4

Jacques van Hattum *Baanbrekertjes*. Amsterdam: eigen beheer, [1932]. 161 x 121 mm. Geniet. (20) p. Eerste druk. Omslag op rug doormidden en geplakt. € 80

¶ Opdracht van de auteur in zwarte inkt op de binnenzijde van het omslag: ‘Voor Lek | v. Jac. ii/ii-‘44’.

De opdracht is gericht aan Kees Lekkerkerker, die een huisvriend van Van Hattum was en later diens bibliografie voor de Mededelingen van de Documentatiedienst zou samenstellen.

Tussen deze felsocialistische verzen staan er twee over Koningin Wilhelmina, die de auteur in een kort op de eerste druk verschenen tweede druk verving, uit vrees beticht te worden van majesteitsschennis.

5

Youp van 't Hek *13 liedjes van Youp van 't Hek met 5 tekeningen van Marjolein Boterenbrood*. Amsterdam: Ronald Meesters, 1979. 214 x 139 mm. Geniet. (32) p. Geïllustreerd door Marjolein Boterenbrood. Eerste druk. Omslag minimaal verschoten. € 50

¶ Zeldzame, vroege uitgave, die wel eens voor het debuut van Van 't Hek wordt aangezien en zodoende ook (onterecht) bovenaan diverse chronologische lijsten met uitgaven van staat.

6

Youp van ‘t Hek *herfstbladerboekje. illustraties fred.* (Amsterdam: bouffon artistique, 1974). 59 x 100 mm. Ingenaaid. 80 p. Gedrukt door drukkerij Van der Hert in paars in een beperkte oplage. Vormgeving Studio Bouffon. Geïllustreerd door Fred Breitenstein. Eerste druk. lets scheefgelezen. € 160

¶ Vrolijk promotieboekje van de 21-jarige Youp, ‘die tot nu toe enkel en alleen maar cabaretteksten schreef’. Bevat versjes, liedjes, aforismen en oneliners als: ‘Een moedercomplex biedt helaas te veel parkeergelegenheid.’

Opvallend formaat, rijk en speels geïllustreerd. De vormgever maakte afwisselend gebruik van een schrijfmachineletter en het flowerpowerfont Spring, bekend als wrijfletter van Mecanorma.

Op pagina 4 staat een tekening van een breeduit lachende Debby Petter, Van ‘t Heks latere echtgenote, aan wie het boekje ‘uit onstuimige vriendschap’ is opgedragen.

Portret van een langharige, aan een bloem ruikende auteur op de achterzijde van het omslag.

De allereerste Youp.

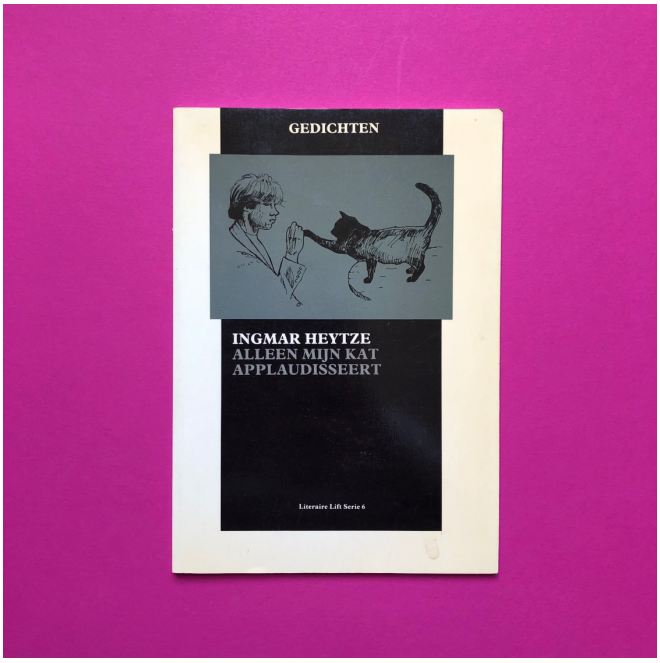

7

Ingmar Heytze *Alleen mijn kat applaudiseert*. Amsterdam: Stichting LIFT, 1989. 210 x 147 mm. Ingenaaid. 48 p. Vormgeving Rini Scheffers. Eerste druk. Literaire Lift Serie 6. € 35

¶ Gesigneerd door de auteur in blauwe inkt op het schutblad: ‘20/1 ‘‘90 | Ingm’.

Het debuut van Ingmar Heytze, volgens de achterflap, maar feitelijk is dit de eerste handelsuitgave met werk van de Utrechtse dichter, die al vanaf 1985 eigenbeheeruitgaven vervaardigde.

8

Ingmar Heytze *Het blijft behelpen. Gedichten*. [Utrecht]: eigen beheer, [1987]. 208 x 145 mm. Geniet. (24) p. Gefotokopieerd in een oplage van 100 exemplaren. Omslagtekening Ingmar Heytze. Eerste druk. € 120

¶ Nummer 50 van 100 Arabisch genummerde en gesigneerde exemplaren.

Deze uitgave werd lange tijd voor het debuut van Ingmar Heytze gehouden, en is dat volgens bijvoorbeeld de Nederlandse Poëzie Encyclopedie nog altijd, maar op de achterzijde van het omslag van *Het blijft behelpen* staat dat het Heytze's 'derde bundel in eigen beheer' is. Pas in 2017 dook een exemplaar van de vroegste uitgave van Ingmar Heytze op: *Therapie* (1985), getypt en gefotokopieerd in 15 exemplaren.

De Koninklijke Bibliotheek beschikt over een tweede, 'iets gewijzigde en uitgebreide' druk.

'Ik maakte in die tijd een hoop van dat soort boekjes, meestal stiekem op de kopieerapparaten van kantoor Westraven, waar mijn vader werkte, en verkocht ze bij optredens. Als ze op waren kopieerde ik er weer wat bij. We hebben het over oplages van hooguit tweehonderd stuks, maar heb het allemaal nooit behoorlijk bijgehouden... Stel je een wereldvreemde jongeling van een jaar of zestien, zeventien voor, het was al een hele klus om die boekjes niet volkomen scheef in elkaar te nieten en te snijden…' (E-mail van Ingmar Heytze aan Nick ter Wal, 9 december 2009).

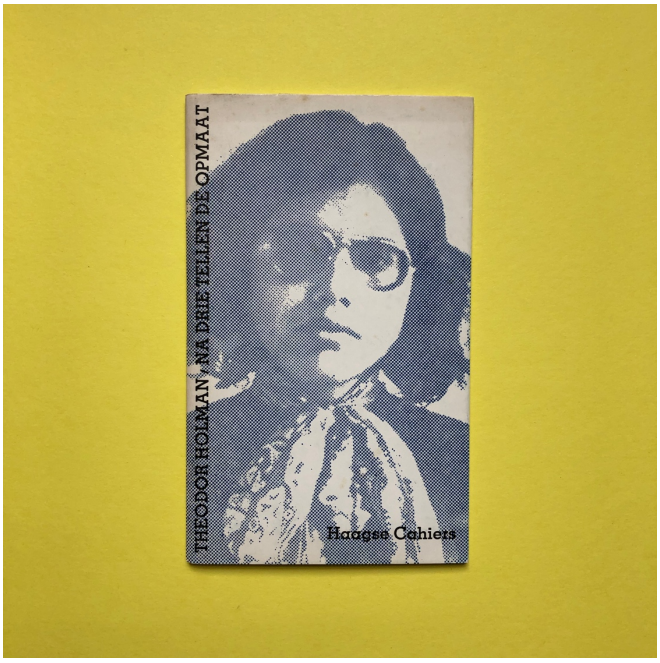

9

Theodor Holman *Na drie tellen de opmaat*. Amersfoort: De Oude Degel, 1973. 180 x 110 mm. Cahiersteek met omslag. 24 p. Gezet uit de Gill en gedrukt door Els en Rinus de Vringer in een oplage van 101 exemplaren. Eerste druk. Haagse Cahiers 11. € 50

¶ Poëziedebuut van de 20-jarige student Nederlands en geschiedenis, in een door Johan van Nieuwenhuizen geredigeerde letterkundige reeks.

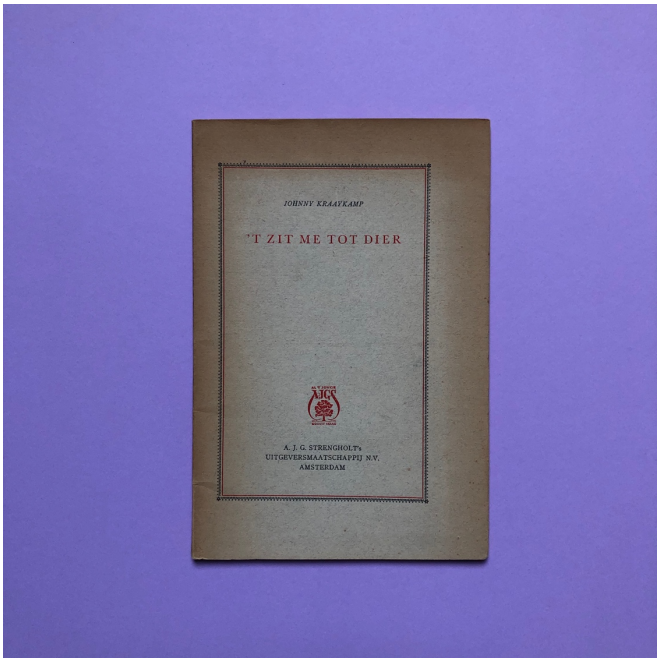

10

Johnny Kraaykamp *'t Zit me tot dier. Een boeketje rijmpjes geplukt uit de dierentuin. (Met een voorwoord van de auteur).* Amsterdam: A.J.G. Strengholt, (1961). 214 x 139 mm. Ingenaaid met flappen. (32) p. Eerste druk. Merel-reeks. Omslag minimaal verschoten. € 25

¶ Woordgrappoëzie, met een enkel visueel vers op pagina 11.

Vanaf 1941 trad Johnny Kraaykamp op met verschillende variétégezelschappen. Zijn bijnaam was 'Neerlands jongste tenor'. Later maakte hij naam als acteur en komiek. Deze dichtbundel is de eerste en enige literaire publicatie van Kraaykamp. In 1969 belandde het boekje in de ramsj.

Niet in de KB.

11

(Ary Langbroek) *Het Ooievaarslied*. (Enschede: eigen beheer, 1961). 182 x 93 mm. Cahiersteek met omslag in blinddruk. (28) p. Gezet uit de Folio-normaal bij drukkerij Smit en gedrukt door Ary Langbroek op de persen van de Akademie voor Kunst en Industrie in een beperkte oplage. Typografie Ary Langbroek. Geïllustreerd met litho's van Ary Langbroek. Eerste druk. Omslag deels licht verbruind. € 220

¶ Opdracht van de maker in balpen onder het colofon: 'voor mijn leraar | meneer Witte | ary langbroek | 1 december 1961'.

Tekst in sobere typografie op de rechterpagina's en speelse illustraties van een raaf, een valk, een gier, een mus, een maraboe, enzovoorts op de linkerpagina's.

Dit boekje is door Ary Langbroek ontworpen, geïllustreerd, gezet, gedrukt en waarschijnlijk ook door hem genaaid. Langbroek studeerde boekverzorging/illustratie aan de AKI in Enschede, waar Aldert Witte lessen typografie gaf. In 1965 zou Langbroek aan de slag gaan als typograaf bij uitgeverij Querido, waar hij vooral als omslagontwerper J. Tapperwijn furore zou maken.

Een van de eerste uitgaven, zo niet: de allereerste uitgave, van Ary Langbroek.

Niet in Worldcat.

12

(Ferdinand Langen) – Egbert Pannekoek *Het spel van duisternis en licht*. Stadskanaal: "VRIBO", [1937]. 210 x 131 mm. Geniet. 16 p. Eerste druk. Zweem van roest. € 50

¶ Debuut van de jongeman die zich al snel het pseudoniem Ferdinand Langen zou aanmeten.

Met portret van de auteur en diens gedrukte handtekening op de titelpagina.

Deze eenakter voor 9 personen verscheen vermoedelijk tegelijk met *Het kruisleger trekt op* (1937). Het is onbekend of deze stukken ooit zijn opgevoerd.

Niet in Worldcat.

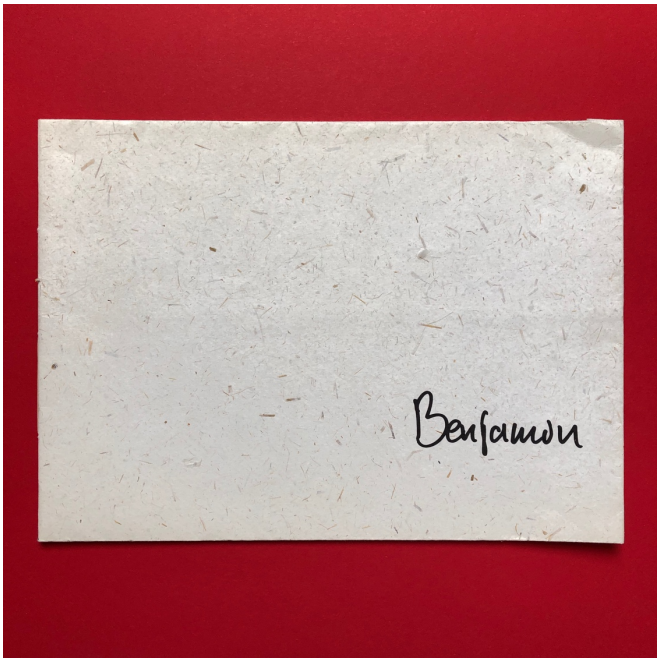

13

Marcel Möring *Benjamin*. Rotterdam | Amsterdam: eigen beheer, 1989. 256 x 355 mm. Cahiersteek. (16) p. Gezet uit de Plantin en gedrukt in rood en zwart in een beperkte oplage. Vormgeving Bert de Vries. Eerste druk. Rechterbovenhoek iets gekreukt. € 200

¶ Opmerkelijk vormgegeven uitgave, met meanderende typografie en de titel door Möring zelf met benzinestift op het omslag neergeschreven.

Oerboek van *Mendels erfenis* (1990), de debuutroman van Marcel Möring. Enkele fragmenten uit *Benjamin* zijn, soms flink aangepast, terug te vinden in *Mendels erfenis*. Zo is het fragment op pagina (8) belandt op pagina 65 van de roman, na flink te zijn herzien en uitgebreid.

De in Amsterdam gevestigde vormgever Bert de Vries tekende ook het omslag, de titelpagina en de deelaanduidingen van *Mendels erfenis*.

Niet in Worldcat.

14

Manon Uphoff *De Lotus van Zoetermeer & andere verhalen.* Utrecht: Innocenti, 1995. 239 x 164 mm. Garenloos. 44 p. Eerste druk. Innocenti-reeks, jaargang 4, deel 2. Rand van omslag minimaal verschoten. € 30

¶ In dit debuut staan vier verhalen: ‘Honing Eiland’, ‘Eenhoorn’, ‘Poep’ en ‘De Lotus van Zoetermeer’. In hetzelfde jaar nog verscheen Uphoffs verhalenbundel *Begeerte* (1995).

15

(Eddy van Vliet) *LK 61.* (Antwerpen-Wilrijk: Literaire Klub van de Jeugdgemeenschap voor Kunstbeleven, 1961). 214 x 137 mm. Geniet. 40 p. Eerste druk. € 50

¶ Opdracht van Eddy van Vliet in balpen op pagina 1: ‘het absolute debuut | Landgraaf, 16 april 1999 | (paraaf)’.

Zeldzame bloemlezing met werk van 17 jonge Belgen. De 19- of 20-jarige Van Vliet staat erin met de gedichten: ‘breek nu je zwaard eenzame krijger (…)’, ‘Oeskoesai…’, ‘ik wandelde met je beeld in de tempel (…)’ en ‘De jongen van gister’. Drie jaar later zou de eerste zelfstandige dichtbundel van Eddy van Vliet uitkomen: *het lied van ik* (1964).

Niet in de NCC. Eén exemplaar in Worldcat (EHC).

16

Menno Wigman *Two Poems*. [Santpoort]: Mercator Press, 1985. 247 x 171 mm. Cahiersteek. (12) p. Gezet uit de Mercator en gedrukt door Willem Kramer in donkerblauw en zwart op lichtblauw Zerkall-Bütten in een oplage van 90 exemplaren. Geïllustreerd met een linosnede van Lex ter Braak. Eerste druk. € 65

¶ Nummer 83 van 90 Arabisch genummerde en door auteur en illustrator gesigneerde exemplaren.

Het officiële debuut van Menno Wigman is *'s Zomers stinken alle steden* (1997), maar deze bibliofiele uitgave wordt vaak voor Wigmans échte debuut gehouden. Na de dood van de dichter doken er in zijn nalatenschap allerlei nog vroegere eigenbeheeruitgaven op, zoals *Het maanjongetje* (1983), *Van zaad tot as* (1984) en de tijdschriften *Kunstluis* en *Kunstbarbaar*.*

In het op 9 april 1985 uitgezonden radio-interview dat Boudewijn Büch met de vijfdeklasser had, wordt deze uitgave door Büch omschreven als 'die ene hele mooie, die de leraar klassieken van je heeft gezet en gedrukt'. Willem Kramer was inderdaad leraar Oude Talen op het Gymnasium Felisenum, waar Lex ter Braak lessen Nederlands gaf.

* Voor een catalogus annex bibliografie van Menno Wigman zoek ik nog exemplaren van deze uitgaven. U hebt ze in huis? Ik koop ze graag!

COLOFON

Catalogus 4 *6 juni 2019*
Tekst en beeld *Nick ter Wal*
Vignet *Olivia Ettema*
Lettertype *Avenir*
Met dank aan *C.J. Aarts, Ingmar Heytze*

Adres *Hereweg 134, 9722 AA, Groningen*
Telefoon *06-41909324*
IBAN *NL08TRIO0379619288*
KVK *73792640*

Web *www.artistiekbureau.com*
Mail *info@artistiekbureau.com*